

Un număr vechi 1 leu

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR : D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR : I. N. GESĂRESCU

ABONAMENTUL

pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei

Studentii plătesc pe jumătate

Strălnăitatea : 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCURESCI

11 — Strada Artei — 11

In dosul Palatului Justiției

SUMAR :

Altruismul ca principiu obligator în dreptul pozitiv (urmare), de d-l *Vespasian Erbiceanu*;

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ :

Trib. jud. Prahova s. II și Judecătoria ocolului II Ploiești: *Ana N. Munteanu cu judecătorul sindic al falim. N. Munteanu* cu o Observație de d-l *D. Alexandresco*.

Bibliografii.

Altruismul ca principiu obligator în dreptul pozitiv

(Unul din noile experimente ale Codului civil german)

(Urmare) (*)

Al doilea motiv, pentru care legiuitorul a exclus din sfera sancțiunii legale faptele altruiste, ar fi acela că el s'a ferit de a aduce vre o știrbire dreptului sacru și inviolabil de libertate individuală, care, împreună cu cele-lalte drepturi naturale, ar avea o valoare absolută, alcătuind elementul cel mai esențial al personalității omenești.

Pentru a înțelege însă mai bine acest motiv și pentru a demonstra în acelaș timp nețemeinicia lui, este de neapărată nevoie să intrăm în o analiză mai adâncă a spiritului de care e pătruns în această privință întregul Cod civil, și să cercetăm ideile filosofice, principiile de întocmire socială cari au inspirat pe legiuitor.

Să știe că Codul civil francez, care a servit de prototip legiuirii noastre, a fost redactat la începutul veacului trecut, adecă în urma marilor frământări politice și sociale, cari au avut loc în epoca revoluției franceze. Ast-fel fiind, nu mai poate rămâne îndoială că principiile codului civil, cari guvernă în special materia raporturilor legale dintre indivizi și responsabilitatea delictuală, au fost formulate de legiuitor sub înriurirea ideilor noi sociale, cari agitatău spiritile în acel timp, și cari la rîndul lor răsărise din teoriile filosofice ale veacului al XVIII.

Filosofia veacului al XVIII, în explicarea fenomenelor sociale, pleacă de la teoria originii mecanice a societății, adecă de la idea că societatea

omenească s'a întocmit pe baza consimțimentului mutual al indivizilor, cari renunțând la starea lor primitivă de libertate absolută (*bellum omnium contra omnes*), s'au hotărît a-și înjgheba o viață socială colectivă⁽²¹⁾. Societatea omenească reprezintă dar un agregat de ființe autonome, cari de bună voea lor s'au decis a-și mărgini, în anumite limite, drepturile lor primitive absolute, legându-se printr'un contract reciproc.

Individul, intrînd viața socială, ș'a menținut totuși din autonomia sa anterioară o anumită sferă de drepturi inalienabile, dintre cari dreptul de libertate, de conservare a persoanei și a bunurilor sale sunt cele mai însemnate⁽²²⁾.

După acest sistem, individul formează factorul principal al colectivității sociale; el nu reprezintă un element subaltern, un produs al mediului social, ci societatea însăși este rezultatul voinței indivizilor. Dreptul nu este alt ceva de cât un complex de norme, cari reglementează exercitarea în afară a libertății fie căruî membru al societății și determină sfera *obiectivă* de manifestare a voinței și a intereselor sale. Ordinea socială constă în observarea ca nu cum-va vre un individ să depășească marginile contractului social și să facă vre o incursiune agresivă în sfera drepturilor și libertății altuia.

Când e vorba însă de sfera psihică subiectivă a voinței individuale, aci chestiunea să schimbă cu totul. În această privință individul n'a renunțat la libertatea lui primitivă absolută. De acea în domeniul psihic subiectiv voința individului domnește ca un suveran absolut. Nimenea n'are dreptul să-i ceară socoteală sub impulsunea căror motive lăuntrice a lucrat în cutare sau cutare chestiune, cum se folosește de libertatea ce i-o garantează legea, în ce scopuri o întrebuintează și dacă aceste scopuri corespund sau nu idealurilor morale și intereselor superioare ale societății. Toate aceste sunt lucruri, cari fac parte din sfera subiectivă a libertății individului și privesc exclusiv forul intern al conștiinței sale, ear societatea n'are drep-

(21) Sintesa acestei teorii o găsim în «Contractul social», a lui J. J. Rousseau, care a și servit ca bază de orientare marilor reformatori și legiuitori din epoca revoluțiunii franceze. Vezi Alfred Fouillée, *L'idée moderne du droit*, pag. 79; Ch. Beudant, *Le droit individuel et l'état*, pag. 23 și urmât.

(22) Din această ordine de idei a răsărit faimoasa și mult trimbitala Declarațiune a drepturilor omului și cetățeanului, cuprinsă în Constituțiunea din 3-14 Septembrie 1791. Vezi Dalloz, *Repertoire*, vol. 1, pag. 2.

tul a-l trage la răspundere, chiar când a lucrat în detrimentul ei, destul numai să nu fi călcat marginile formale ale legii.

De aci necesitatea de a se separa dreptul de morală și de a se zice că la interpretarea și aplicarea legilor fie civile sau penale nu trebuie să se țină seamă de principiile moralei. Aci însă începe partea detestabilă a sistemului. Căci dacă e așa, dacă admitem că dreptul trebuie să rămână indiferent față de cerințele moralei, apoi inevitabil trebuie să recunoaștem caracterul de legalitate chiar și actelor imorale, ori de câte ori individul n'a depășit marginile formale ale legii (imoralitatea nedelicțuoasă), sau, întrebându-l o expresiune cunoscută avocaților noștri, ori de câte ori individul a fost îndestul de șiret ca să se strecoare frumușel printre articolele legii. Cele mai înalte idealuri morale trebuie, după acest sistem, să cedeze locul, să fie sacrificate înaintea cerințelor formale ale legii.

În atare condițiuni se poate întâmpla adese ori că aplicarea riguroasă a normelor de drept să dea loc la cea mai mare nedreptate: *summum jus, summa injuria*. Câte fapte odioase scapă astăzi de sancțiunea legii numai din cauză că nu întrunesc unul din elementele formale ale infracțiunii!

Din acest punct de vedere dreptul pozitiv capătă o nuanță pur formalistă: de a garanta exercitarea obiectivă mecanică a drepturilor și libertății individului, fără a se preocupa câtuși de puțin de valoarea și conținutul moral al acestei libertăți. Cum însă cel mai important dintre aceste drepturi, am văzut, că este dreptul de conservare a persoanei și a bunurilor sale (drepturile personale și reale), de acea legiuitorul francez s'a mărginit a legifera (prin art. 998 și 999 C. civ.) numai obligațiunea de a nu aduce vre o vătămare altuia, adică de a-i respecta viața și bunurile sale, fără a impune în același timp ca obligatoarele faptele altuiste, cel puțin în casurile urgente, când asemenea fapte sunt reclamate de utilitatea socială. Și aceasta din cauză că practica binelui privește conștiința personală a fie căruia individ, care trebuie să rămână liberă și fără constrângere din afară.

Iată pentru ce dreptul ast-fel cum se interpretează de jurisprudența modernă presintă un caracter egoist, ultra individualist și de multe ori chiar antisocial.

Trec indiferent pe lângă un bolnav în agonia morții, fără a-i arăta cel mai mic ajutor; observ la marginea prăpăstiei un om în stare de completă beție, fără să-l retrag de la acel loc periculos; întâlnesc în pădure un om răătăcit, amenințat a peri de foame și frig, fără să-i indic calea adevărată. Ori ce nenorocire s'ar întâmpla în asemenea cazuri, eu nu pot fi răspunzător, pentru că datorita de a face bine altuia e lăsată la libera mea apreciere. Individul are dreptul să ceară de la altul numai de a nu-i face rău, de a-i respecta viața și bunurile sale. Respectul poate ori cine să-l ceară în mod imperios; bine-facerea trebuie s'o implore cu umilință.

Un critic modern observă cu multă ironie, dar în același timp cu perfectă dreptate, că pentru a înțelege principiul raporturilor legale dintre membrii societății, consacrat de legiuitorul francez, trebuie să plecăm de la acea stare primitivă de desăgregare și incoerență, pe care filosofi naturaliști ai veacului al XVIII o presupuneau că a exis-

tat înainte de înjgheburile primelor societăți omenești (înainte de formarea «contractului social»), și care e caracterizată cu denumirea de «bellum omnium contra omnes». În această stare primitivă norma care guverna raporturile individuale era «*homo homini lupus est*». În urmă lupii, pentru ca să poată întocmi o viață socială comună, s'au hotărât să-și pue unul altuia botniță, impunându-și reciproc obligațiunea de a nu face rău altuia, sub pedeapsă de a fi trași la răspundere. Cu chipul acesta s'a legiferat acel egoism animalic, care limitează pe fie care numai într-o măsură atât ca să nu poată face rău altuia, și pe care l găsim în opera marilor legiuitori ai revoluțiunii franceze.

O asemenea concepție a raporturilor individuale s'a caracterizat cu drept cuvânt în filosofia contemporană cu denumirea de *individualism*. Individualismul, răsărit din frământările de idei ale marelui revoluționar francez, a alcătuit în tot decursul veacului al XIX idealul măreț al civilizațiunii burgheze; el a domnit până în timpul din urmă în filosofie, în drept, în economia politică, în literatură, etc., fiind considerat ca ultima expresiune a științei sociale.

Pe terenul pur teoretic, concepția individualistă a luat o față exagerată în operele câtor-va scriitori moderni, precum de pildă e Herbert Spencer, care în lucrarea sa recentă *L'Individu contre L'Etat* (Man versus State), combate sub ori ce formă asistența publică sau privată. În operele ultimului filosof german Nietzsche individualismul a ajuns la proporții chiar monstruoase. În lume, zice acest filosof, trebuie să domnească dreptul celui mai tare dreptul așa zisului *supra-om*, (*der ueber mensch*), care e caracterizat printr-o individualitate puternică și represintă aristocrația rasei omenești. *Supra-omul* este desprețuitor și crud față de acei ce nu s'au deopotrivă cu el, urând comunitatea cu mulțimea. Pentru acești reprezentanți ai omenirii nu există puterea tradițiunii și nici respectul de persoană și bunurile altuia; ei sunt stăpâni și-și crează după propriul lor plac normele morale, pe care au să le urmeze; ei nu se uită la canoanele de prin cărți, pentru densii nu există simțul istoric al dreptății. Morala din zilele noastre, care propovăduiește mila pentru cei slabi, respect față de persoana altuia, e o morală pentru sclavi și neputincioși, căci numai aceștia cer misericordie; numai cei fără voință și individualitate caută sprijin în voința altora. Omul trebuie să fie rău, căci răutatea este cea mai mare putere a lui: Plăcerea egoistă a trupului și a sufletului să chieamă «virtute» (23).

* * *

(23) Vezi *Pages Choieses* de Frédéric Nietzsche, publiées par Henri Albert, 1903, pag. 114—119. Oamenii de azi socotesc ca bunuri morale ceea ce convine mulțimei și intereselor ei. Aceasta însă e o părere falsă. După Nietzsche, religiunea creștină și curentul umanitar modern însămnă răscălașul sclavilor în morală; triumful creștinismului, e triumful moralei sclavilor. Aceași părere are el și despre democratism. Drepturile politice și economice cerute de democrați s'au părut a fi se-nnele unei noi revolte pe care sclavii o pregătesc acum pe alt teren, după ce au triumfat în morală prin creștinism. Nu altruismul și mila pentru cei suferinzi, zice el, a contribuit la propășirea și mărirea *plan-tei-om*, ci din contră noi credem că tocmai asprimea, violența, sclavia, frica, violența, stoicismul, răătăcirile și drăciile de tot soiul, tot ce e rău, îngrozitor, tiranic, răpitor, au servit spre înălțarea speciei om mai mult de cât cele-lalte condițiuni. Vezi Fr. Nietzsche, *Par de la le Bien et le Mal*, pag. 56; asemenea și C. Rădulescu-Motru, *Fr. W. Nietzsche, viața și operele sale*, pag. 45, 46.

Din cele expuse mai sus ușor se poate vedea că teoria dreptului absolut și inviolabil de libertate individuală este o adevărată rătăcire, care după ce a amestecat mult timp capetele legislatorilor din Europa, a trebuit în cele din urmă să cadă sub propria ei excentricitate, împreună cu întreaga doctrină a originii contractuale a societății.

Ca o reacție contra erorilor și exagerațiilor vechiului sistem, apare pe terenul sociologiei teoria nouă a școlii organice, care explică cu totul în alt mod atât originea societății, cât și chestiunea drepturilor naturale ale omului.

După această teorie, originea vieții sociale nu mai este contractul; societatea nu constituie o întocmire datorită acordului voințelor unor ființe autonome, ci e rezultatul necesar și inevitabil al propriilor însușiri firești ale omului. Sociologia dovedește că oamenii primitivi în starea lor naturală n'au trăit rătăcind singurateci și izolați unul de altul pe întinsele continente ale pământului, nu s'au bucurat de acea autonomie și libertate nețărmurită, pe care au visat-o filosofi veacului al XVIII. Din contră, chiar din primul moment oamenii apar în lume ca ființe sociale prin excelență ducând o viață colectivă de familie și trib, și deci aflându-se între ei în strânsă dependență și subordonare reciprocă.

Dacă e așa atunci voința individuală nu mai e factorul principal, care a determinat întocmirea socială. Din contră, individul e subordonat acesteia, căci nu reprezintă alt ceva de cât un produs necesar și firesc al organismului social, în care rolul său e echivalent cu acel al unei simple celule din organismul animal. Așa dar tendința teoriei organice este de a supune pe individ societății, ear nu vice-versa (24).

O dată cu căderea teoriei contractuale, s'a schimbat cu desăvârșire și chestiunea drepturilor naturale ale omului și în special chestiunea libertății individuale. De astă dată s'a văzut cât de mult s'a abuzat de cuvântul libertate în drept și mai ales în științele politice. Pentru întâia oară să face deosebire tranșantă între libertatea înțeleasă în sens pur filosofic și libertatea înțeleasă din punct de vedere social, înlăturându-se posibilitatea oricărei confuziuni a acestor două accepțiuni a aceluiaș cuvânt. În primul caz libertatea are în adevăr o valoare absolută, pe când în cazul al doilea înțelesul cuvântului libertate este foarte relativ și mărginit.

Când e vorba de determinarea libertății individuale, adică de precisarea unei stări de fapt a indivizilor cari trăesc în societate, aci libertatea nu mai poate fi înțeleasă de cât în sensul din urmă, adică în sens riguros social. Marea greșală a legislatorilor revoluției franceze constă tocmai în faptul că ei, deducând toate principiile dreptului exclusiv numai din rațiune, au stabilit și legiferat raporturile dintre membrii societății pe baza noțiunii vagi a libertății înțeleasă din punct de vedere filosofic.

Dacă e așa, atunci evident că teoria tradițională clasică despre «drepturile absolute ale omului și

ale cetățeanului» trebuie dată la o parte. În locul ei apare concepția socială a dreptului, după care «drepturi absolute», în sensul tehnic al cuvântului, nu există; ele nu mai formează niște norme intangibile ca altă dată. Noțiunea însăși de «drept absolut» este o noțiune neexactă în sine și anti-socială. Individul care trăește în mediul social nu poate pretinde să i se recunoască și să-și exercite oare cari drepturi personale, de cât într'o anumită măsură, anume ca ele să nu vie în colisiune cu scopurile superioare ale societății (25).

După noua concepție sociologică, dreptul nu mai este un complex de norme destinate a reglementa numai exercitarea libertății și intereselor particulare ale indivizilor; din contră el trebuie să aibă în vedere în primul loc garantarea conviețuirii sociale, cu alte cuvinte urmărește protejarea acelor interese cari corespund atât utilității sociale, cât sentimentului de dreptate. În acelaș timp rolul dreptului nu poate fi mărginit numai la aprecierea externă, pur formală a acțiunilor omenești, fără a ținea seamă de caracterul lor intrinsec, de valoarea lor morală. De aci necesitatea unei noi apropieri între drept și morală. Concepția sociologică a dreptului nu numai că nu admite ca dreptul să rămână indiferent față de cerințele moralei, dar din contră tinde al subordona aceștia (26).

Pe de altă parte dacă e adevărat că viața socială nu derivă din contract, ci e rezultatul fatal al necesităților organice ale firei omenești, dacă starea naturală a oamenilor nu e o stare de individualizare și de autonomie personală, ci din contră o stare de dependență și subordonare reciprocă, atunci evident că dreptul pozitiv nu se poate mărgini simplu numai la legitimarea intereselor egoiste ale indivizilor, nu poate reduce relațiile lor mutuale exclusiv la obligația negativă de a nu face rău altuia (27).

(25) Un asemenea mod de înțelegere a dreptului este adoptat și de unii comentarii mai noi ai Codului francez, precum sunt M. Planiol și R. Saleilles. «A fost o mare eroare, zice Planiol, de a se considera oare cari drepturi, precum e dreptul de libertate și de proprietate, ca având o valoare absolută. Ideea de drept absolut este o subtilitate, care implică în sine o concepție anti-socială și neexactă în sine». Vezi M. Planiol, *opera citată*, vol. II, No. 908 și 909; R. Saleilles, *oper. cit.*, pag. 372; Vezi de asemenea și *Noțiunea dreptului subiectiv și obiectiv*, de Em. Antonescu, studiu publicat în *Revista de drept și Sociologie*, No. 1 și 2 pe anul 1902.

(26) Cel dintâi care a încercat această nouă apropiere între drept și morală este filosoful Hegel. El susține că scopul dreptului este realizarea principiilor moralei, cari cu chipul acesta părăsesc sfera lor subiectivă și trec în cea obiectivă. De aceeași părere sunt și autorii recenți Iellinek și Wallaschek, cari afirmă că raporturile dintre drept și morală sunt echivalente cu cele ce există între formă și cuprinsul ei. Morala indică idealurile activității omenești, ear dreptul reprezintă încercarea de realizare a acestor idealuri. Vezi Iellinek, *Die sozialistische Bedeutung von Recht, Unrecht und Strafe*, 1888, pag. 42; Wallaschek, *Studien zur Rechtsphilosophie*, 1898, pag. 52; Balts, *Les fondements de la morale et de droit*, 1890, pag. 119.

(27) Teoria mecanică (contractuală) a societății este astăzi căzută definitiv și nu prezintă de cât doar importanță istorică. În sociologia actuală, mai ales după aplicarea în domeniul ei a metodelor formulate de biologie, domnește în mod exclusiv teoria organică, care am văzut că a apărut ca o reacție contra erorilor interpretării mecanice a fenomenelor sociale. În timpul din urmă însă, din cauza oare căror exagerațiuni a teoriei organice, a apărut pe orizontul filosofiei, o nouă încercare de reinviere a vechii teorii mecanice, sau mai bine zis, o încercare de reconciliere a acestei teorii cu teoria organică. Reprezentantul acestei încercări este actualul filosof Alfred Fouillée. În renumita sa operă *La science sociale contemporaine*, Fouillée emite părerea că socie-

(24) Reprezentanții cei mai însemnați ai acestei teorii sunt H. Spencer, *Principles de Sociologie*; Lilienfeld, *Gedanken über die Socialwissenschaft der Zukunft*, 1879; Schäffle, *Bau und Leben des sozialen Körpers*, 1881.

Indiferența și pasivitatea individului, față de ceilalți membri ai speciei sale, nu poate fi justificată pentru rațiunea foarte simplă că interesele lor sociale sunt comune și solidare. Toate bunurile materiale și morale, de care omul se bucură în viață, le datorește în mod principal traiului său în societate. Din acest punct de vedere putem zice că fie care din noi este debitorul colectivității sociale.

Dacă este așa atunci evident că ori care membru al acestei colectivități are dreptul a cere de la aproapele său nu numai un respect negativ și steril a vieții și a bunurilor sale, ci și unele servicii pozitive, cel puțin în cazuri de acelea (calamități, nenorociri), în cari societatea, care e obligată a veghea la conservarea bunurilor membrilor ei, nu poate veni imediat în ajutorul celui aflat în primejdie. Văd că cine-va e atacat de făcători de rele și societatea, prin persoana agenților puterii publice, nu-i poate procura ajutor urgent. În asemenea caz, eu nu pot rămânea spectator impasibil, ci, dacă am posibilitate și fără a-mi compromite propriile mele interese, trebuie să fiu obligat a interveni la salvarea bunurilor aproapei mele, pentru că utilitatea socială reclamă aceasta.

Principiul preconizat de Codul actual, că «nimene nu este obligat a veghea la conservarea bunurilor altuia», nu mai corespunde noilor concepții doctrinale, și deci trebuie înlocuit prin alt principiu diametral opus, că adevărat «fie care este obligat a veghea la conservarea bunurilor altuia întru cât prin aceasta nu-și periclitează propriile sale interese».

Iată cum s'au făcut loc în domeniul dreptului tendințele altruiste de solidaritate socială, principiile noi de colaborare reciprocă, cari astăzi năzuiesc a prinde tot mai mult teren și a combate pornirile individualiste și anti-sociale incuivate în jurisprudența modernă.

Obârșia acestui curent salutar de prefacere și regenerare a științei dreptului o găsim, precum am văzut, în mișcarea filosofică și sociologică contemporană.

În legislație asemenea principii sunt introduse de către noul legiuitor german.

(Va urma)

Vespasian Erbiceanu

Magistrat, Iași.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

TRIBUNALUL JUDEȚULUI PRAHOVA, S. II

Audiența de la 12 Septembrie 1903

Președinția D-lui AL. AL. DEMETRESCU. Președinte

Ana N. Munteanu cu d-l judecător sindic al falimentului N. Munteanu

Sentința civilă No. 311

Dacă femeia neînvestită are dreptul la abitațiune și vestminte în cursul anului de doliu.—Argument tras din comparațiunea art. 1279 al. 2 C. civ. cu art. conrespunzător, 1570, din C. civil francez —

tatea, de și la obârșia sa nu este un contract, ci este în adevăr un produs organic al însușirilor firești ale omului, totuși procesul de evoluție treptată a societății constă tocmai în tendința de a se desbrăca de caracterul ei primitiv organic și a deveni un produs al voinei omenești, cu alte cuvinte, a deveni, după propria sa expresiune, un *organism contractual*. Această idee o exprimă un alt scriitor modern, dar numai sub o altă formă. Societatea, zice Karel, în procesul său continuu de desvoltare, tinde a nu mai fi un fenomen natural, ci a deveni un produs al artei omenești. Vezi Korkounov, *Théorie générale du droit*, Paris, 1903, pag. 187; Gumplowicz, *Grundris der Sociologie*, 1884, pag. 85.

Argument de analogie — Argument de ordine rațională. — Dacă creanța femeii în contra succesiunii soțului său pentru abitațiune și vestminte în cursul anului de doliu se bucură de privilegiul acordat de art. 1279 al. 2 cheltuelilor de înmormântare.—Argument tras din principiul strictei interpretări a privilegiilor.—Argument dedus din natura creanței femeii pentru abitațiune și vestmintele de doliu.

1. *Dispozițiunea art. 1279 al. 2 C. civil având un caracter mai general de cât în art. conrespunzător, 1570, din C. civil francez, este aplicabilă atât femeii înzestrate cât și celei neînzestrate.*

2. *Privilegiul acordat de art. 1279 al. 2 C. civil creanțelor relative la cheltuelile de înmormântare nu se poate întinde și asupra creanței văduvei în contra succesiunii soțului său pentru abitațiune și vestminte în cursul anului de doliu, această creanță ne având de obiect o cheltuală de înmormântare.*

Tribunalul,

Având în vedere apelul făcut de Ana Munteanu, prin petițiunea înregistrată la No 1437/903, în contra cărții de judecată No. 1602/903 (*) a d-lui judecător al ocol. II Ploesti;

Având în vedere că prin această carte de judecată i se respinge ca inadmisă acțiunea intentată în contra d-lui judecător sindic al falimentului N. Munteanu spre a fi obligat la plata sumei de lei 1200 lei pentru abitațiunea și vestmintele anului de doliu conform art. 1279 C. civil;

Având în vedere concluziunile părților și actele de la dosar;

Având în vedere că apelanta, cu actele prezentate în instanță și anume un extract de pe actul său de căsătorie și un extract de pe actul dedeces al soțului său, ambele anexate la dosar, dovedește moartea lui N. Munteanu și calitatea sa de soție legitimă a acestuia;

Considerând că art. 1279 C. civil dispune:

«Dacă căsătoria se desface prin moartea bărbatului, femeia are alegerea de a cere, pentru cursul anului de doliu, să dobândească ori fructele dotei sale, sau alimente din succesiunea bărbatului său».

În toate casurile, abitațiunea în cursul aceluși an și vestmintele de doliu trebuiesc a se procura femeii din succesiunea bărbatului său».

Considerând că, deși aliniatul întâi al acestui text de lege se referă la femeia înzestrată, aliniatul al doilea, însă, prin caracterul său mai general, se referă atât la femeia înzestrată cât și la cea neînzestrată;

Considerând că aceasta rezultă în mod clar din comparațiunea redacțiunii textului român cu cea a art. conrespunzător, 1570, din C. civil francez;

Considerând că, în adevăr, acest din urmă articol este ast-fel redactat:

«Si le mariage est dissous par la mort du mari, la femme a le choix d'exiger les intérêts de sa dot pendant l'an du deuil, ou de se faire fournir des aliments pendant ledit temps aux dépens de la succession du mari; mais dans les deux cas, l'habitation durant cette année, et les habits de deuil, doivent lui être fournis sur la succession et sans imputation sur les intérêts à elle dus».

Considerând că, din comparațiunea celor două redacțiuni se vede că, pe când în textul francez ambele dispozițiuni, atât cea privitoare la alimente cât și cea privitoare la locuință și vestminte în cursul anului de doliu formează un singur aliniat, legiuitorul român a făcut, în textul său, din dispozițiunea privitoare la abitațiune și vestminte un aliniat special;

Considerând că aceasta indică în mod clar intențiunea sa de a da acestei dispozițiuni o aplicațiune mai generală de cât în codul francez;

Considerând că, de alt-fel, intențiunea sa iese și mai mult în evidență prin aceea că nu a tradus cuvintele «dans les deux cas» prin cuvintele corespunzătoare «în amândouă casurile» ci prin expresiunea mai generală «în toate casurile»;

Considerând că, chiar dacă prin dispozițiunea de care vorbim legiuitorul n'ar fi avut în vedere de cât pe femeia înzestrată, această dispozițiune se poate aplica, pentru analogie de motive, și femeii neînzestrate;

(*) A se vedea publicată în pag. următoare

(N. R.)

Considerând că, în adevăr, dispunând ca abitațiunea în cursul anului de doliu să se procure femeii înzestrată din succesiunea bărbatului, legiuitorul a fost condus de un sentiment de conveniență, ne voind ca femeia să fie expulzată din domiciliul marital și obligată a-și căuta o nouă locuință chiar de a doua zi după moartea bărbatului său, iar în ce privește vestmintele de doliu a cedat unei idei tradiționale după care femeia nu trebuie să poarte doliul cu cheltuiala ei (V. Laurent, *Principes de Droit civil Français*, t. XXIII, n. 581);

Considerând că aceste motive fiind de ordine morală și găsindu-și rațiunea lor de a fi în condițiunea femeii măritate în general, există atât față de femeia înzestrată cât și față de cea neînzestrată;

Considerând că, acolo unde există aceleași motive de a decide, interpretul poate aplica o dispozițiune a legii de la un caz prevăzut la unul neprevăzut: *ubi eadem est legis ratio, ibi eadem est legis dispositio*;

Considerând că, deci, în tăcerea legii, dispozițiunea art. 1279 al. 2, presupunând chiar că ar privi numai pe femeia înzestrată, este aplicabilă, pe cale de analogie, și femeii neînzestrată;

Considerând că, de alt-fel, este inadmisibil de a se susține că legiuitorul, care a acordat prin dispozițiunea de mai sus oare-cari avantaje văduvei cu avere, ar fi înțeles să excludă de la beneficiul lor pe văduva fără avere, mult mai demnă, prin situațiunea ei, de protecția și de solitudinea sa (V. Cas I. 170, Mai 6/80);

Considerând că, pentru toate aceste motive, cererea Anei Munteanu de a se obliga d-l judecător-sindic al falimentului N. Munteanu la plata unei sume de bani pentru abitațiune și vestminte în cursul anului de doliu este admisibilă, rămânând ca Tribunalul să aprecieze asupra quantumului acestei sume;

Considerând, în ce privește cererea apelantei de a i se acorda privilegiul prevăzut de art. 1729 al. 2 C. civil, că privilegiile constituind o excepțiune de la dreptul comun, sunt de strictă interpretare;

Considerând că, prin cheltuielile de îngropare se înțelege *quid-quid, impresum est propter funus*, adică cheltuielile făcute pentru ridicarea, transportul și înhumațiunea cadavrului la cari, după opiniunea generală, se mai adaugă emolumentele fabricii și onorariile miniștrilor cultului (V. Baudry Lac., *Précis de Dr. civil*, t. III, n. 1075);

Considerând că, așa fiind, privilegiul acordat creanțelor relative la aceste cheltuieli nu se poate întinde și asupra creanței văduvei în contra succesiunii bărbatului său pentru abitațiunea și vestmintele de doliu această creanță ne având de obiect o cheltuială făcută *propter funus* (V. Laurent, *op. cit.*, t. XXIX, n. 358; Guillouard, *Privilèges et Hypothèques*, I, n. 206, precum și majoritatea autorilor);

Considerând că, deci, această cerere a apelantei urmează a se respinge ca inadmisibilă;

Considerând că, în ce privește quantumul de 1200 lei al sumei cerută de apelantă de la d-l judecător-sindic. Trib. găsindul exagerat îl reduce, apreciind, la acela de 800 lei;

Pentru aceste motive, redactate de d-l membru de ședință, C. Vărgolici, Tribunalul, admite în parte apelul, etc.

(ss) Al. Al. Demetrescu, C. Vărgolici.

JUDECATORIA OCOLULUI II PLOEȘTI

Audiența de la 22 Iulie 1903

Carte de judecată No. 1602

Căsătorie. — Regimul dotal. — Alimen'te. — Abitațiune. — Vestminte de doliu. — (Art. 1279 C. civ.).

1. Art. 1279 C. civ. se referă la drepturile femeii căsătorite sub regimul dotal.

2. O femeie căsătorită sub alt regim de cât cel dotal, nu poate cere abitațiune și vestminte de doliu din succesiunea soțului.

3. Regimul dotal nu se presupune, căci el e o excepțiune la dreptul comun care voesce libera circulațiune a bunurilor.

4. Femeia care n'a adus dota, n'are dreptul de opțiune prevăzut de art. 1279 C. civ.

5. În resumat, numai femeia dotală are dreptul de viduitate.

6. În legea noastră, soții pot adopta un regim de comunitate, în baza liberității convențiilor matrimoniale (art. 969 și 1224 C. civ.).

S'a prezentat Ana Munteanu, asistată de d-l avocat Smeureanu, lipsind judecătorul sindic.

Noi, judecătorul,

Având în vedere acțiunea intentată de Ana Munteanu contra judecătorului sindic al falimentului N. Munteanu, pentru a fi obligat să-i plătească suma de 1200 lei pentru abitațiune și vestmintele de doliu, cu privilegiul prevăzut de art. 1279 C. civ., în ce privește hainele de doliu;

Având în vedere că, după art. 1279 C. civ., în cazul când căsătoria se desface prin moartea bărbatului, femeia poate cere, pentru cursul anului de doliu, alimente din succesiunea bărbatului; că, în toate cazurile, abitațiunea, în cursul aceluși an, și vestmintele de doliu, trebuie să se procure femeii din succesiunea soțului;

Considerând că acest text se referă la drepturile femeii căsătorite sub regimul dotal; ceea-ce rezultă din faptul că art. 1279 se află pus sub secțiunea a III-a intitulată: «Despre restituirea dotei», secțiunea coprinsă în capitolul III-lea, care vorbește «Despre regimul dotal»; că, de altmintrelea, însuș textul se referă expres la acest regim, când spune: «sau dobințile or fructele dotei sale»;

Considerând că, deși al. II de sub art. 1279 C. civ. zice: «În toate casurile...», totuși acest termen nu înseamnă alt ceva de cât că, fie că femeia cere dobințile ori fructele dotei, fie că cere alimente din succesiunea bărbatului, ea are drept la abitațiune, și la vestminte în cursul anului de doliu din succesiunea bărbatului;

Considerând că această reesă, și din apropierea textului român de cel corespunzător frances (art. 1570) unde expresiunea: «dans le deux cas...» s'a tradus cu: «în toate casurile», ceea-ce înseamnă în ambele casuri;

Considerând că această soluțiune este atât de adevărată, în cât dacă femeia n'are dotă, ea nu mai are dreptul de alegere, de opțiune prevăzut de menționatul articol; că, prin urmare, ne contestat că acel text reglementează numai dreptul de viduitate al femeii dotale, ceea-ce rezultă și din împrejurarea că art. 1465 C. civ. frances spune categoric că femeia căsătorită sub regimul comunității are drept la abitațiune numai pe timp de 3 luni și 40 zile, timp ce'i se dă pentru a delibera și a face inventar;

Considerând că așa fiind însuși legiuitorul favorizează pe femeia dotală, în ce privește abitațiunea, al cărei termen e mărit la un an, creând totuși aceiași situațiune femeii dotale cât și celei căsătorite sub regimul comunității, relativ la doliu;

Considerând că regimul dotal nu se presupune; că el e de drept strict (art. 1234 Cod civ.), întru cât e o excepțiune la dreptul comun, care nu voesce ca bunurile să fie lovite de inalienabilitate; că, prin urmare, toate dispozițiunile ce guvernează acest regim nu se pot întinde prin analogie; că dacă soții ar fi adoptat regimul comunității, ceea ce ei sunt liberi să facă în virtutea principiului libertății convențiilor (art. 969 și 1224 C. civ.), nu s'ar putea susține că dispozițiunea excepțională din art. 1279 C. civ. să li se aplice și lor, întru cât nicăeri legea nu le reglementează situațiunea, din acest punct de vedere;

Considerând că, față cu cele ce preced, de oare-ce dreptul ce pretinde reclamanta nu isvorește nici din

lege, nici din convenție, el nu poate fi recunoscut ca existent; că, prin urmare, în specie, întru cât reclamanta n'a dovedit că e căsătorită sub regimul dotal, acțiunea ei urmează a fi respinsă ca inadmisibilă:

Considerând, că din moment ce acțiunea urmează a fi respinsă ca inadmisibilă, rămâne fără interes de a se mai vedea dacă creanța pentru vestmintele de doliu intră sau nu în privilegiul prevăzut de art. 1729 al. II Cod civil:

Pentru aceste motive, respingem acțiunea, etc.

Judecător (s) Ștefan Scriban.

Observație. — Carte de judecată a judecătorului ocol. II din Ploești, ce publicăm astăzi, pune cu drept cuvânt în principiu că soții sunt liberi de a adopta un regim de comunitate, căci libertatea lor este în această privință absolută (art. 1224). Ei pot chiar să se refere la regimul comunității legale, de și acest regim matrimonial este necunoscut de legea noastră, întru cât el nu este contrar ordinii publice și bunelor moravuri din România (1). Art. 1433 din Codul german dispune, din contra, că regimul bunurilor nu poate fi determinat prin referirea soților la o lege străină (2).

Această carte de judecată mai decide încă cu drept cuvânt că regimul dotal nu se presupune (3), el fiind o excepție de la dreptul comun, care voeste libera circulație a bunurilor; de unde rezultă că regimul dotal nu poate fi regimul legal sau de drept comun în legea noastră, ci acel al separației de bunuri (4).

Dar, dacă dotalitatea trebuie să fie *expresă*, de câte ori emană de la femeie, există însă un caz excepțional în care constituirea de dotă poate fi *tacită*.

Acest caz este prevăzut de art. 1234, § 2.

După acest text, tot ce s'a dat femeii *prin contractul de căsătorie*, fie de un al treilea, *fie chiar de viitorul ei bărbat* (5), este dotal, în lipsa de stipulație contrară. Bunurile ast-fel dăruite sunt de drept dotale, fără ca să fie nevoie de o declarație expresă. Prin însuși faptul că se face o donație unei femeii, care a adoptat regimul dotal, dă-

(1) Veđi t. VIII a Coment. noastre, p. 8, text și nota 2, și p. 33.

(2) «*Dér Güterstand kann nicht durch Verweisung auf ein ausländisches Gesetz bestimmt werden.*»

(3) Cpr. Cas. rom. Bulet. s-a 1, 1889, p. 39.

(4) Veđi t. VIII al Coment. noastre, p. 26 urm., unde am dezvoltat pe larg această chestiune. Jurisprudența și o mare parte din doctrină s'a pronunțat în sensul nostru. Veđi G. București și Trib. Mehedinți, *Curierul Judiciar* din 1900, No. 50 și din 1902, No. 68. Cpr. și C. Galați, în motivele sale, *Dreptul* din 1899, No. 66, p. 539, col. a 2-a. În același sens: C. N. Busdugan, *Mariage des Roumains à l'étranger et des étrangers en Roumanie*, p. 173. C. Nacu, III, p. 24, 25. M. Flechtenmacher, *Dreptul* din 1902, No. 6, etc. «*Le régime de paraphernalité ou de séparation est le droit commun en Roumanie*», dic Baudry, Le Courtois et Sorville, *Contrat de mariage*, I, 68 și III, p. 35. Tot ast-fel se exprimă și Dépinay, *Le régime dotal en France*, p. 450. Atât Baudry cât și Dépinay, ne au făcut distinsa onoare de a se referi la Comentariile noastre. — *Contra*: A. Degré, *Dreptul* din 1874, No. 1 și din 1899, No. 67. P. Negulescu, *Dreptul* din 1900, No. 48, p. 392. Veđi și G. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 2.

(5) În Franța, chestiunea de a se ști dacă bunurile dăruite femeii de viitorul ei soț, prin contractul de căsătorie, sunt de drept dotale, este controversată, cel puțin în cât privește bunurile prezente; căci în privința bunurilor viitoare, adică ce vor rămănea de la bărbat la moartea lui, autorii sunt de acord pen-

ruitorii sunt presupuși a fi înțeles ca bunurile dăruite să servească la susținerea sarcinilor căsătoriei. Dăruitorul fiind liber de a nu dăruia, poate să pună liberalității sale condițiile ce voeste. Or, în lipsa unei voinți contrare, el a înțeles de bună samă ca bunul dăruit să fie dotal. Deci, pentru ca bunurile ast-fel dăruite să nu fie dotale, trebuie ca dăruitorul, fie el rudă, fie străin, *fie chiar însuși bărbatul*, să fi manifestat o voință contrară. Ast-fel, regula este deosebită, după cum este vorba de bunuri ce aparțin femeii, sau dăruite de terții (6).

În fine, ultimul punct din cartea de judecată sus menționată este relativ la interpretarea art. 1279 C. civ., care nu este fără dificultăți, și asupra căruia suntem cu totul de altă părere. Acest text conferă femeii supraviețuitoare două drepturi de natură deosebită asupra succesiunii bărbatului: unul privitor la alimentele și abitațiunea ce i se cuvin în timpul anului de doliu sau de văduvie, și celalalt privitor la hainele sau vestmintele de doliu. Vom discuta în deosebi dificultățile la care poate să dea loc exercițiul acestor drepturi.

Prima dificultate la care art. 1279 a dat loc este asupra chestiunii de a se ști dacă femeia care n'a adus nici-o dotă bărbatului are, sau nu dreptul de opțiune prevăzut de acest text.

Cum că femeia nu are, în asemenea caz, dreptul de a cere dobânzile sau venitul dotei, nu mai incupe nici-o îndoială, fiind că presupunem lipsa totală de dotă. Dar, are ea, în asemenea caz, dreptul la alimente? Cartea de judecată ce adnotăm răspunde în mod negativ, și această soluție este, în adevăr, admisă de unii autori: «Astăzi, dice Merlin, femeia care n'a adus nici o dotă are drept la abitațiune și la vestminte în cursul anului de doliu; ea n'ar putea însă să ceară alimente. Aceasta rezultă din alternativa stabilită de art. 1570 (al nostru 1279) (7).

Nu putem admite acest mod de a vedea.

În adevăr, dreptul de văduvie nu pote fi considerat ca o liberalitate a bărbatului, ci ca un omagiu adus memoriei sale și în drept propriu al femeii.

tru a decide că asemenea bunuri nu sunt dotale, fiind că ele n'ar putea deveni bunurile femeii, și ca atare, susceptibile de dotalitate, de cât la moartea bărbatului, alică la o epocă când dotă nu mai poate avea loc, căsătoria fiind desfăcută. La noi, controversa este curmată, se înțelege în privința bunurilor prezente numai, în sensul dotalității. Deci, toate donațiunile făcute de bărbat viitoare sale soții, prin contractul matrimonial, chiar și juvaerele ce i le-ar dăruia, se consideră ca dotă, dacă nu este stipulație contrară. Veđi t. VIII a Comentariilor noastre, p. 125 nota 3.

(6) În cât privește mai pe larg explicarea art. 1234, veđi t. VIII a Coment. noastre, p. 125 urm.

(7) Merlin, Répert, V^o *Viduité (Droit de)*, § 1, No. III, *in fine*, p. 549 (ed. a 5-a din 1828). În același sens: Rodière et Pont, *Contrat de mariage*, III, 1949. Baudry, III, 440. Baudry et Sorville, *Contrat de mariage*, III, 1931, p. 748. T. Hic, IX, 499. Pand. fr., *Mariage*, II, 11615, etc.

Legiuitorul n'a voit ca văduva unui bărbat bogat să intrerupă de o dată și fără nici-o tranziție obiceiurile ce ea contractase în timpul căsătoriei. Legea îi vine în acest scop în ajutor, organizând o protecțiune care se impune prin starea ei socială. Or, motivele sunt aceleași, fie că femeea are, sau nu are dotă. S'ar părea chiar că sărăcia femeii este un titlu măi mult în favoarea ei, și legea trebuie să-i vie cu atât măi mult în ajutor cu cât nevoile ei sunt măi mari. Femeea va avea, deci, drept la alimente fie că ea are parafernă (8), fie că ea nu are absolut nimic.

«Considerând, ȳice cu drept cuvânt tribunalul de Covurlui, într'o afacere în care am luat noi înșine parte ca avocat, că din împrejurarea că art. 1279 acordă femeii dreptul de a alege între dobinșile dotei sale și alimente, pentru anul de doliu, nu trebuie a deduce după cum se pretinde, că alimentele n'ar fi susceptibile de a se reclama de cât în cazul când optarea este posibilă, adecă când femeea a fost înzestrată; căci a se interpreta legea în acest sens, ar fi a se ajunge la straniul rezultat că tocmai femeea lipsită de dotă și care, deci, ar fi în cea măi mare nevoie, să nu poată reclama alimente, pe când femeea dotată să aibă acest drept, ceea ce este inadmisibil; — că spiritul legii e că femeea are în ambele casuri dreptul la alimente, și dacă art. 1279 C. civ. vorbește de optare între acest drept și veniturile dotei, aceasta o face pentru a împedica cumulul lor, iar nu în scopul de a stabili din posibilitatea acestei optări, condițiunea de existență a aceluși drept; — că însă și facultatea de a opta ce se acordă femeii presupune că veniturile ei nu 'i-ar fi suficiente pentru traiu și că ea va putea găsi avantaje măi mari reclamând în locul lor alimente, așa că posibilitatea ce i se dă de a primi alimente, pentru o valoare superioară acelor venituri, dovedește că legiuitorul nu a considerat alimentele ca o compensație a veniturilor dotale, ci într'un scop moral le-a recunoscut în favoarea femeii spre a-i menține, cel puțin în cursul anului de doliu, aceeași poziție materială pe care o avea când soșul său era în viață, și a-i evita ast fel necesitatea de a căuta aiurea resursele necesare existenței sale» (9).

Când femeea are dotă, ea poate cere, în cur-

(8) Duranton, XV, 573. Rodière et Pont, III, 1955, cari revin asupra primei lor opinii. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 64. *Contră*: Répert. Sirey, *Dot*, 2915. T. Huc, IX, 499.

(9) *Dreptul* din 1899, No. 47 (considerente redactate de d-l G. V. Buzdugan). În același sens: Cas. rom. *Dreptul* din 1881, No. 24 și Bulet. s-a I, anul 1880, p. 213. C. Caen, Répert. Dalloz, *Contrat de mariage*, 4205, p. 270, în notă. Seriziat, *Régime dotal*, 290, p. 397, 398 (ed. din 1843). Benoit, *Tr. de la dot*, II, 141, p. 30. (ed. din 1829). Taulier, *Th. raisonnée du C. civ.*, V, p. 361. Rolland de Villargues, Répert., V^o *Régime dotal*, § 6, No. 354. Maleville, *Analyse raisonnée de la discussion du C. civ.*, asupra art. 1570. Répert. Sirey, *Dot*, 2913. Meitani, *Dreptul* din 1902, No. 64, etc.

sul anului de doliu, sau alimente de la moștenitorii bărbatului, sau dobinșile ori fructele dotei sale. Dacă fructele sau dobinșile dotei constituită în bani sunt insuficiente, ea va exercita dreptul său cerând alimente, care vor fi proporționale cu averea bărbatului (10). Acest drept de opțiune aparține și femeii minore, fiind vorba în specie de un act de administrație (11). El aparține chiar femeii care s'ar fi căsătorit înaintea expirării celor ȳece luni de văduvie prevăduț de art. 210 C. civil (12). Opțiunea femeii odată exercitată, este irevocabilă, chiar dacă lucrul ales de dēnsa are măi puțină valoare de cât acel abandonat (13).

În toate casurile, adecă ori-care ar fi soluția la care s'ar opri femeea, fie-că ea ar cere alimente, fie că ea ar prefera să ceară veniturile sau dobinșile dotei ei, abitațiunea în cursul anului de doliu și hainele de doliu se vor procura femeii din succesiunea bărbatului. «*La femme ne doit pas pleurer le mari à ses dépens*», ȳice un vechiu proverb judecătoresc, citat de Troplong (IV, 3670).

Dacă femeea a murit în cursul anului de doliu, fără a-și exercita dreptul său, acest drept nu se transmite moștenitorilor săi (14). Femeea nu poate, de asemenea, să vëndă sau să cedeze dreptul său altuia (15).

Tot as-fel, creditorii femeii n'ar putea să poarească în mânilor moștenitorilor bărbatului, banii cari i s'ar cuveni pentru vestmintele de doliu (16).

(10) «Considerând, ȳice tribunalul de Covurlui, că alimentele ce poate pretinde femeea nu se reduc numai la strictul necesar, ci se dau în raport cu traiul și condiția socială ce ea a avut în timpul pe când soșul său era în viață». *Dreptul loco cit.* — Alimentele cuprind și cheltuelile de boală (*valetudinis impendia*). Cpr. Rodière et Pont, III, 1954. Veȳi și t. VIII a Coment. noastre, p. 295, text, și nota 3.

(11) Cpr. Rodière et Pont, III, 1956. Baudry et Surville, III, 749, nota 2. Répert. Sirey, *Dot*, 2917. Pand. fr., *Marriage*, II, 11612.

(12) Rolland de Villargues, *op. și loco cit.*, 355. — După Codul Calimach, femeea bărbatului vrednic de jălire, care se mărită înaintea împlinirii anului jălirei, nu numai că era lipsită de toate căștigurile nuntești, cum și de bunurile lăsate ei prin testament de către bărbat, dar încă era pedepsită și se considera ca *ne-cinstită* împreună cu noul ei bărbat (art. 147). Văduva care, având copii, se mărită înaintea expirării unui an de la moartea bărbatului, nu putea scăpa de *necinste* și de pedeapsă de cât luând voea stăpânirei (adecă a Domnului), și lăsând fiilor ei în deplină proprietate, jumătate din toată averea sa și toate căștigurile sale nuntești (art. 149). Cpr. și Pravila lui Matei Basarab, glava 264.

(13) Rolland de Villargues, *loco cit.*, 353. Guillaouard, *Contrat de mariage*, 2166. Baudry et Surville, III, 1931, p. 749. Rodière et Pont, III, 1957. Benoit, II, 142, p. 302. Répert. Sirey, *Dot*, 2922. Seriziat, *op. cit.*, 291, și toȳi autorilor.

(14) T. Huc, *Tr. de la cession*, I, 50 și 120.

(15) Benoit, *op. cit.*, II, 145. Répert. Sirey, *Dot*, 2909. — Dacă femeea nu voește să se folosească de abitațiunea ce 'i dă legea, ea nu poate cere valoarea acestei abitațiuni în bani. Répert. Sirey, V^o și *loco cit.* Valoarea hainelor de doliu poate însă fi cerută în bani. Rodière et Pont, III, 1951. Seriziat, *op. cit.*, 299. Taulier, *op. cit.*, V, p. 369.

(16) Cheltuelile pentru doliul femeii vor fi proporționate condițiunii sociale a soșilor și averei lăsată de bărbat, tribunalele având în această privință o putere discreționară de apreciere. Troplong, IV, 3671. Guillaouard, IV, 2164. — Dreptul la hainele de doliu ca și cel al abitațiunii cuprinde tot ce este necesar nu numai femeii, dar familiei și chiar slugilor sale, memoria defunctului urmând a fi onorată conform averei și rangului său social. Benoit, *op. cit.*, II, 144, 146. Rodière et Pont, III, 1952.

O asemenea urmărire ar putea fi pentru femei un pretext spre a nu purta doliul bărbatului, cu toate-că doliul șeade bine la multe femei. «*Un deuil est souvent pour une femme une bonne fortune*», a ținut unde-va Théophile Gautier.

Pe lângă hainele de doliu ale ei și ale familiei sale, femeia mai are încă dreptul de a locui în casa bărbatului în tot timpul anului de doliu. *In domo mariti lugere debet mulier*, ținse o veche maximă. Dacă nu este cu puțință ca ea să continue a locui în aceeași casă, ea are drept la o indemnitate spre a-și procura o locuință potrivită cu poziția sa socială (17).

Femeia are drept la această locuință, ori care ar fi averea ei personală, și chiar dacă bărbatul său i-ar fi lăsat un legat, fie cât de însemnat.

Acest principiu n'ar suferi excepție de cât atunci când casa în care locuiau soții în timpul căsătoriei, ar fi fost legată femeii, în usufruct sau în deplină proprietate. «Considerând, ținse cu drept cuvânt, tribunalul de Covurlui, în sentința mai sus citată, că, în ce privește dreptul la abitațiune, acest avantaj este asigurat reclamantei prin efectul testamentului soțului său, care i-a legat usufructul casei în care soții locuiau; că, în această privință, testatorul n'a făcut de cât a uni voința sa cu aceea a legii, pentru a asigura soției sale aceeași situațiune pe care ea o avea când el se găsea în viață; în cât se poate spune că folosința acestui imobil, nu poate, drept vorbind, constitui o liberalitate, de cât după expirarea anului de dolu» (18).

Am văzut că, după art. 1279, femeia nu poate cumula dobințile sau fructele dotei cu alimentele ce i s'ar cuveni din averea bărbatului.

Ea trebuie să aleagă una sau alta (art. 1279, § 1). Chestiunea este însă de a se ști dacă femeia săracă, adică care nu are dotă, sau care are o dotă mică față cu averea lăsată de bărbat, poate, sau nu, cumula alimentele la care ea are drept cu porțiune de moștenire ce i se cuvine din averea bărbatului, în baza art. 684 C. civ. (19).

Credem că cumulul este cu puțință, pentru că dreptul consacrat de art. 684, în privința femeii sărace, este cu totul deosebit de acel con-

sacrat prin art. 1279. Singurul cumul oprit de art. 1279 este acel al alimentelor cu fructele sau dobințile dotei (20).

Ne oprim aci, de și am avea încă mult de spus asupra art. 1279, căci nu trebuie, cu toată buna voință a puținilor cetitori ce-i avem, să întrecem limitele unei observații obicinuite. Știm din experiență că cine scrie prea mult riscă de a nu fi citit. Nu-i vorba, că cine scrie puțin tot necetit rămâne. Poate că generațiile viitoare vor fi mai muncitoare.

D. Alexandresco

No. 37), aceasta nu se mai discută astăzi. Vedi Cas. rom. și G. Iași, Bulet. 1888, p. 578 și *Dreptul* din 1893, No. 12. *Dreptul* din 1890, No. 34. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1900, No. 80 (cu observ. noastră). Cas. rom. *Dreptul* din 1904, No. 45 și *Curierul Judiciar* din același an, No. 47 (cu observ. noastră). C. Craiova, *Curierul Judiciar*, din 1902, No. 36. Trib. Ilfov, *Dreptul* din 1903, No. 28. Vedi t. III a Coment. noastre p. 470, *ad notam* și Tr. nostru în limba franceză, p. 15.

(20) Vedi în acest sens: C. Galați și Trib. Covurlui, *Dreptul* din 1899, No. 38 și 47.— *Contră*: C. Iași, *Dreptul* din 1890, No. 34.

BIBLIOGRAFII

O revistă de drept comercial, Industrial și Maritim (*)

Anunțăm numeroșilor cititori ai *Curierului Judiciar*, în special celor ce se ocupă cu afacerile comerciale, industriale și maritime că a apărut anul acesta cea mai interesantă *Revistă* în această materie, sub direcțiunea celebrilor profesori de drept comercial: **Cesare Vivante** de la Universitatea din Roma și **Angelo Sraffa** de la Universitatea din Parma.

Această revistă, unică în Italia prin materia ce conține: doctrina și jurisprudența adnotată de cei mai eminenți profesori și jurisconșulți din Italia, ține principalmente a da avocaților și magistraților un organ autorizat care să i țină la curent cu ultimele studii și cele mai recente sentințe ale tribunalelor *italiene și străine*.

Noua revistă, la care cei doi celebri profesori, dau toată activitatea lor, au putut dobândi colaborarea celor mai eminenți juriști publicând cele mai proaspete deciziuni, comentându-le cu o bogăție și varietate de note, cari nu se găsesc în nici una din numeroasele reviste juridice din Italia.

Ca tot d'una, pentru a mulțumi pe cititorii revistei noastre, le comunicăm apariția acestei importante reviste, ca avocații, magistrații și comercianții cari se ocupă cu această materie, să fie puși în curent cu doctrina și jurisprudența Italiană cea mai nouă și care ne interesează și pe noi tot atât ca și pe Italiani, fiind că avem Codicele noastre comercial aproape copiat după Codicele Italian.

Această revistă, ține recordul asupra tuturilor celor l'alte reviste similare, grație și Casei Editrice din Milano-Roma, D-rul T. Vallardi care nu cruță nici un sacrificiu pentru a o face superioară tuturilor celor lalte apărute până acum.

C. N. Toneanu

(*) A se adresa la: Cassa Editrice: D-r Trombesco Vallardi—Milano—Roma.—Abonament anual 24 fr. Apare de 2 ori pe lună formând anual peste 1000 pagine.

A apărut fascicula III-a :

CAMBIA și ACȚIUNEA CAMBIALA

(Comentariul Titlului IX din Codul comercial)

N. M. PĂRVULESCU

Licențiat în drept,
Magistrat

și

C. ST. RADIAN

Licențiat în drept,
Advocat

De vânzare la autori în Ploiești. Prețul lei 1.50

Această lucrare fiind de un folos practic atât pentru magistrați și avocați cât și pentru comercianți, o recomandăm cititorilor noștri.

(17) Cpr. Planiol, III, 1656, *in fine*. Cas. fr. D. P. 91. 1. 225. Sirey, 92. 1. 380. C. București, *Dreptul* din 1891, No. 53.

(18) Vedi *Dreptul* din 1899, No. 47. Cpr. în același sens: Guillaouard, IV, 2165. Aubry et Rau, V, § 540, p. 633. Baudry et Surville, III, 1929, p. 746. T. Huc, IX, 499. F. Herman, C. civ. annoté, III, art. 1570, No. 17.— *Contră*: C. București, *Dreptul* din 1886, No. 6.. Soluția este aceeași când soții locuiau într-o casă care era proprietatea femeii. Această va continua a locui în aceeași casă, în mijlocul amintirilor care i sunt scumpe. Baudry et Surville, *loco cit.* Cpr. și Cas. fr. decizie citată în nota precedentă.

(19) Cum că dreptul ce art. 684 C. civ. conferă femeii sărace este un adevărat drept de moștenire, iar nu un drept de creanță în averea bărbatului, după cum pe nedrept hotărîrse trib. Ilfov și C. din București (v. *Dreptul* din 1889, No. 61 și din 1890,